

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Б.Лепкого «Цвіт щастя» і Ч.Дікенса «Різдвяна пісня у прозі».

Отже, компаративістика відкриває широкі горизонти до всього процесу навчання і виховання сучасних школярів, розширення їх кругозору, формування цілісного світобачення.

Література:

1. Гордієнко О. Компаративістика як метод вивчення літератури: її становлення і актуальні питання // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 12. – С.27-29.
2. Криворучко О.В. Компаративний аналіз як засіб розвитку полікультурної компетентності учнів на уроках світової літератури. Із досвіду роботи // Режим доступу: <http://www.eltutor.at.ua./id/2/259.doc>
3. Куцевол О.М. Методика уроку компаративного аналізу // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. – №10. – С.2-4.
4. Куцевол О.М. Методична творчість учителя літератури – потреба сучасної школи // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2005. – №6. – С. 9-14.
5. Ніколенко О.М. Проблеми аналізу художнього тексту на уроках світової літератури // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2003. – № 3. – С.31-34.
6. Концепція літературної освіти: Наказ МОН від 26.01.2001 №8 // Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/13508/
7. Чанишев А.Н. Аристотель. – 2-е изд доп. – М.: Мысль, 1987. – С.201-208.

Негра Н.А. *

КОМУНІКАТИВНИЙ МЕТОД ЯК ВИД РОБОТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ АНГЛОМОВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК

У статті розкривається формування комунікативної компетенції учнів на уроках англійської мови, свідоме й міцне засвоєння ними необхідних умінь та навичок.

На сучасному етапі розвитку суспільства значно зростає культуротворча функція освіти, що повинна із засобу перетворитися на механізм розвитку мовленнєвої культури, формування світогляду учнів. Загальна стратегія навчання англійської мови визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку лінгвістичної та психолого-педагогічних наук. В основі цієї стратегії покладено комунікативний підхід: оволодіння іншомовним спілкуванням шляхом формування і розвитку міжкультурної комунікативної компетенції та її складових.

Термін «*комунікація*» означає спілкування, передачу інформації від людини до людини в процесі діяльності. Предметом спілкування є взаємовідносини співрозмовників, мета спілкування – вирішення задач, які пов'язані зі взаємовідносинами,

© **Негра Н.А.**

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

а продуктом спілкування є інтерпретація інформації.

Основоположниками комунікативного методу стали британські лінгвісти Х.Стерн, М.Халлідей та американські соціолінгвісти М.Лабов, С.Савінгтон. Комунікативний метод виник у Британії, коли англійська мова поступово почала набувати статусу мови міжнародного спілкування. Тоді й з'ясувалося, що випробувані та надійні методики того часу перестали задовольняти потреби більшості іноземців, які вивчають англійську мову. До того моменту панувало поняття ситуативного підходу до навчання англійської мови. Такий підхід спрямовано на вивчення базових структурних одиниць у вигаданій ситуації [1, с.5].

Останнім часом проблему розвитку компетентності в процесі вивчення іноземної мови досліджено в працях Л.Биркун, О.Вишневського, І.Зимньої, Г. Китайгородської, Ю.Пасова, О.Полат, Т.Сірик. Усі ці вчені внесли багато цікавого та нового в теорію й практику. У дослідженнях ученої І. Зимньої комунікативний метод має діяльнісний характер, оскільки мовне спілкування здійснюється за допомогою «мовної діяльності», яка у свою чергу служить для вирішення завдань «соціальної взаємодії». Учасники спілкування намагаються вирішити реальні та уявні завдання спільної діяльності за допомогою іноземної мови. Згідно з точкою зору І.Зимньої, «мовна діяльність являє собою процес активного, цілеспрямованого, опосередкованого мовою і зумовленого ситуацією спілкування, взаємодії людей між собою» [3, с.93].

На думку Є.Пасова, «комунікативність передбачає мовну спрямованість навчального процесу, яка полягає в практичному користуванні мовою». Є.Пасов визначає комунікативний метод як модель процесу комунікації, що передбачає активну мовленнєву спрямованість навчання та виділяє такі його ознаки:

- диференційність (будь-який метод має забезпечувати досягнення відповідної мети);
- незалежність від умов навчання (метод визначає стратегію навчання, а не його тактику);
- здатність методу охоплювати всі аспекти навчання відповідного виду мовленнєвої діяльності;
- наявність домінуючої ідеї вирішення головного методичного завдання.

Автор розглядає комунікативний метод як сукупність принципів мовленнєвої спрямованості, індивідуалізації, функціональності, ситуативності, новизни [4, с.40].

М.Рахманіна, аналізуючи сутність комунікативного методу, зазначає, що «...мовне партнерство залежить значною мірою від комунікативної поведінки вчителя, що, нарешті, теж входить в аспект мовної спрямованості навчання й обумовлено діяльнісним характером спілкування»[6, с.53].

Комунікативний метод (*Communicative Approach*) розвиває

Українська мова в навчальному процесі
всі мовні навички – від усного та писемного мовлення до читання та аудіювання [7, с.270].

Є.Пасов виділяє такі позитивні сторони комунікативного методу навчання іноземних мов:

1. Лише в комунікативному методі ми знаходимо основні ознаки діяльнісного типу навчання, тому зустрічаємо його широке використання, коли мова йде про навчання читання, аудіювання, перекладу.

2. Практична мовна спрямованість є не тільки метою, але й засобом навчання.

3. Сучасний комунікативний метод навчання знімає мовний бар'єр.

4. Сучасний комунікативний метод являє собою гармонійне поєднання багатьох принципів навчання іноземних мов.

5. У процесі навчання можуть широко використовуватися ІКТ, телевізійні програми, газети, журнали. Усе це сприяє пробудженню в учнів інтересу до історії, культури, традицій країни, мова якої вивчається.

Серед недоліків комунікативного методу навчання М. Свейн відзначає недостатню увагу до граматичних аспектів засвоєння іноземної мови [8, с.77].

Використання комунікативного методу сприяє формуванню комунікативної компетенції, яка дозволяє підвищувати рівень володіння мовою учнів [8]. Ми гадаємо, що комунікативна компетенція – це знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та створення власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування. Саме на уроках та в позакласній діяльності в учнів формуються уміння та навички іншомовного спілкування, необхідні для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах, орієнтації в соціокультурних аспектах країни, мову якої вивчають.

Успіх певної діяльності залежить від *уміння*. Як системне утворення, уміння містить знання, прийоми, навички, інші компоненти індивідуального досвіду (чуттєвого, практичного, інтелектуального, емоційного, рефлексивного) суб'єкта. Воно ґрунтується на знаннях і навичках людини, а також на її готовності успішно виконувати певну діяльність. *Уміння* – здатність використовувати знання з англійської мови, оперувати ними для виявлення суттєвих властивостей об'єктів і явищ, успішного розв'язання теоретичних і практичних завдань. Учень повинен володіти різноманітними специфічними та узагальненими уміннями з предмету. Головними умовами успішного формування вмінь є усвідомлення мети завдання, розуміння його змісту і способів виконання. Цьому сприяє пояснення змісту завдання та презентація найкращих робіт учнів, виконаних раніше. Засвоєння знань і вмінь у процесі навчання поєднується з оволодінням учнями відповідними навичками. *Навичка* –

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Українська мова в школі

стійка, удосконалена в результаті багаторазових, цілеспрямованих вправ дія. Вона характеризується відсутністю спрямованого контролю свідомості, оптимальним часом виконання, якістю. Процес формування навички користувача англійської мови залежить від цілеспрямованості; внутрішньої мотивації і зовнішнього інструктування, які створюють установку; правильного розподілу вправ за етапами навчання; включення тренуваної навички в значущу навчальну ситуацію; поінформованості учня про результати виконання дії; розуміння учнем загального принципу, схеми дії, в яку включено дію, що тренується. Об'єктивними показниками сформованості навички користувача є: правильність і якість її реалізації (відсутність помилок); швидкість виконання операцій або їх послідовності (зовнішні критерії); відсутність спрямованості свідомості на спосіб виконання дії, напруженості і швидкої стомлюваності. На ефективність вироблення навички впливають такі показники: правильний розподіл вправ у часі; розуміння, осмислення принципів, що засвоюються, основного плану виконання дій; знання результатів виконаної дії; вплив раніше засвоєних знань і вироблених навичок на момент навчання; раціональне співвідношення репродуктивності і продуктивності. У процесі формування мовленнєвих навичок педагог повинен цілісно представити сформовану навичку; попередити негативне перенесення уже сформованих навичок на нову; забезпечити різноманітні умови (обсяг, порядок) тренування навички; знайти спосіб тренування (механічне тренування менш ефективне); забезпечити розуміння принципу побудови дії (пояснення принципу дає кращі результати, ніж самостійні пошуки учня).

Умови для вироблення, формування й закріплення навичок:

Чітко встановити мету

Викликати позитивні мотиви

Створити певні умови

Доступно розказати, показати як виконати цю діяльність

Учень повинен сам це повторити

Контролювати учня

Підібрати вправи для закріплення навичок

Самоконтроль учня

Головна мета навчання мов у школі – формування вмінь та навичок вільного володіння мовою як засобом спілкування в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, говоріння та письмо, тобто належного рівня комунікативної компетенції і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості учня [5].

Комунікативна компетенція, за Н.Ю.Фоміних [9, Р.75], охоплює мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції (рис.1).

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

фрагментів відповідно до змісту, виконання інструкцій, завершення та доповнення речень. Такі завдання спрямовані на розвиток креативного мислення та формування комунікативних навичок.

На *післятекстовому етапі* можна висловити своє ставлення до теми тексту; вибрати з тексту епізоди, які впливають на ваше ставлення до подій, відображених у тексті; вказати відомості й факти з тексту; драматизувати текст; розіграти інтерв'ю з письменником; скласти анотацію до тексту; створити новий текст за аналогією; скласти запитання; проілюструвати зміст тексту епізодами із власного життя; написати резюме. Такі завдання сприяють удосконаленню комунікативних навичок у вивченні англійської мови.

Під час навчання *говоріння* як виду мовленнєвої діяльності краще використовувати такі засоби:

- спілкування в рамках визначеного контексту, складання діалогу з окремих реплік (jumbled dialogue);
- наповнення та завершення діалогу (dialogue completing);
- покрокове складання діалогу (discourse chains). Особливе місце відводиться рольовій грі. Навчання монологічного мовлення здійснюється, головним чином, у системі діалогічного, тобто має спрямованість на монолог у діалозі.

Головною метою I етапу навчання *діалогічного мовлення (ДМ)* є формування вмінь вести діалог-розпитування. Він складається з запитань та відповідей, що ставляться в логічній послідовності й об'єднані однією конкретною темою. Відповіді на запитання можуть варіюватися від лаконічних до дуже розгорнутих, що переходять у мікро-монологи. Такий вид ДМ виникає під час спілкування між учителем та учнем з метою виявити їхні знання з тієї чи іншої теми. На цьому етапі використовуються рецептивно-продуктивні та умовно-продуктивні вправи. Режим роботи парний або ж груповий.

Головною метою II етапу є формування вміння вести діалог-бесіду. На цьому етапі відбувається формування вмінь починати діалог, вживаючи відповідну ініціативну репліку, вміння швидко реагувати на репліку співрозмовника, використовуючи репліки, що мають різні комунікативні функції, уміння підтримувати розмову, додаючи до репліки свою власну, вміння стимулювати співрозмовника до висловлювання, виражаючи свою зацікавленість за допомогою реплік описового характеру.

Головною метою III етапу ДМ є формування вмінь вести дискусію з фаху. Уміння вести діалог-дискусію дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, а також створює умови творчого напруження, результатом якого є усне висловлювання кожного учня. Методисти П.Б.Гурвич та Ю.А.Кудряшов вважають, що саме дискусія є ефективним засобом усунення недоліків під

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

час навчання усного іншомовного мовлення [2]. Беручи до уваги цей факт, дискусія є ефективним засобом розвитку спонтанного мовлення, а також враховуючи те, що діалог-дискусія є одним із видів креативного мовлення, ми використовуємо умовно-комунікативні та рецептивно-продуктивні вправи, які виконуються в парах, мікро- та макрогрупах.

Головною метою I етапу навчання монологічного мовлення (ММ) є формування загальних умінь продукувати ММ, а саме: уміння логічно, зв'язно та послідовно висловлювати свою точку зору, уміння учнів знайти дефініцію слова, проілюструвати його прикладами, уміння формулювати висновки. Вправи цієї підсистеми мають рецептивно-продуктивний, умовно-комунікативний та комунікативний характер.

Головною метою II етапу є формування вмінь продукувати монологічне висловлювання зі специфічними його функціями, а саме: описовою і протиставною. На цьому етапі учні мають навчитися продукувати власні монологи-описи. Формування вмінь ММ із функцією протиставлення буде складнішим, тому що мовцю потрібно не лише розмірковувати про об'єкт, а й знайти у процесі міркування альтернативні рішення для порівняння та протиставлення предмета обговорення. Доцільним є використання рецептивно-продуктивних вправ, які матимуть умовно-комунікативний та комунікативний характер. Режим роботи – індивідуальний.

III етапом розвитку ММ є формування вмінь продукувати монолог-міркування. На цьому етапі в учнів розвиватимуться вміння використовувати причинно-наслідкові зв'язки під час свого мовлення в опорі на судження інших людей або власні. Процес формування вмінь цього процесу проходить із тими ж самими типами і групами вправ, що й на попередніх етапах з використанням різних видів опор або ж без них.

Головною метою IV етапу є формування вмінь змінювати свій власний текст у залежності від ситуації спілкування. У процесі формування мовленнєвих навичок та вмінь спостерігатимуться такі види навчальної діяльності, як коментар, аргументування, зміна подачі послідовності матеріалу. Навчання проходитиме з використанням опор або ж без них у різних режимах роботи.

Письмо та писемне мовлення в комунікативній методиці необхідно розглядати як процес, протягом якого учні тренуються в розмірковуванні, плануванні, висловлюванні думок, редагуванні та виправленні власного тексту. Найбільш ефективними при цьому є такі вправи:

- складання речень у письмовому виді;
- написання коротких повідомлень, описів;
- колективне складання листів;
- складання рекламних оголошень, порад, рецептів,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

інструкцій;

- складання віршів за ланцюжком;
- видання власного журналу.

Отже, використання комунікативної методики навчання на уроках дає широкі можливості для організації та удосконалення спілкування між учнями іноземною мовою. Від учителя ця методика вимагає використання всіх своїх творчих здібностей та професійних навичок. Ми вважаємо, що переваги методу безперечні, бо він набуває все більшого значення в шкільному курсі навчання англійській мові. Практичне застосування комунікативного методу дає можливість розвинути здібності учнів та активізувати їхні творчі задатки.

Література:

1. Антоненко Л.В. Формування комунікативної компетентності засобами іноземної мови в гімназії № 1 «Надія»: досвід /Л.В.Антоненко //Світ виховання. – 2011. – № 3. – С.38-42.
2. Баграмова Н.В. Комунікативно-інтерактивний підхід як спосіб підвищення оволодіння іноземною мовою/Н.В.Баграмова // Матеріали ХХХІ Всеукраїнської науково-методичної конференції викладачів та аспірантів. – Вип.18. – С.3-6.
3. Зимня І.А. Психологічні аспекти навчання говорінню іноземною мовою/І.А.Зимня. – М., 1989. – 222 с.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению /Е.И.Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
5. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова 2-12 класи/ Міністерство освіти і науки України. – К.: Перун, 2005. – 208 с.
6. Рахманіна М.Б. Типологія методів навчання іноземним мовам /М.Б.Рахманіна. -М.: Просвіта, 1998. – 246 с.
7. Hymes D. On Communicative Competence. In J.V. Pride and J.Holmes, Sociolinguistics. Harmondsworth: Penguin. – 1972. – P.269-293.
8. Swain M.A. Critical look at the communicative approach (2). ELT Journal, 39(2), 1985. – P.76-87.
9. Фоміних Н.Ю. Дидактичні можливості ІКТ щодо формування комунікативної компетентності учнів [Електронний ресурс]. - Н.Ю.Фоміних. – Режим доступу: [http\www.Portal\Soc_Gum\Go\2011_1\Fominyh](http://www.Portal\Soc_Gum\Go\2011_1\Fominyh).

Остапенко В.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті представлені і проаналізовані творчі завдання, які доцільно використати на початковому етапі вивчення англійської мови, розкрита їх роль у формуванні комунікативних навичок молодших школярів.

***Остапенко В.В.**